

Modern Beden ve Postmodern Ben

Yaşar Çabuklu. *Toplumsalın Sınırında Beden*. İstanbul: Kanat Kitap, Ekim 2004. 177s.

Türkiye'nin kültürel coğrafyasında hem sakınılan hem de abartılı biçimlerde görünür kılınan, cazibesıyla iştah kabartan ve aynı zamanda acımasız cezaların hedef tahtası olan beden, başlı başına karmaşık bir problem. "Şiddet" in bu ülkenin insanların kendi bedenleriyle, çevrelerindeki yetişkinlerin ve hatta çocukların bedenleriyle kurdukları ilişkinin önemli bir boyutunu oluşturduğunu konserlerde kendilerini jiletleyen delikanlıları, işkence mağdurlarını, namus davasında burnu kesilen kadınları ve yuvalar ile okullarda dayaktan geçirilen çocukları gördükçe daha da dehşetle kavırıyoruz. Beden algısı kadar benlik algısı da türlü travmalara uğramış bir ülkenin insanları olarak bu düzen karşısında karamsarlığa kapılmamak elde değil; ancak bu mutsuzluk hali değişimi ve dönüşümü bir umut olarak içimizde taşımamıza engel olmuyor. Yaşar Çabuklu'nun beden hallerine odaklanan yazılarını topladığı son kitabı da muhalefete, yeni ve belki de yurtsuz kolektivitelere ilişkin böylesi bir umudu dillendiriyor.

Toplumsalın Sınırında Beden modern öncesinden postmoderniteye uzanan süreçte geleneksellik, yurttaşlık miti, yoksulluk, yaşlılık, tüketim kültürü ve daha pek çok farklı konuyu ele alan bir denemeler toplamı. Beden, bu kitabın oldukça karışık olan yol haritasının yırtılan yeri, çünkü kitapta tartışılan bütün konular onun üzerine katlanıyor. Çabuklu "Kolektif Birliklikler Sarsılırken" (3-63) başlıklı altbölümde toplanan yazılarında, modernizmin sahiplendiği aydınlanmacı yurttaşlık söyleminin eşitlikçi görüntüsünün altında nasıl beyaz, erkek ve heteroseksüel bir kimliğe hapsedildiğini irdeliyor. Bu altbölümdeki yazılar gelenekten uyumsuz parçaların eklektik birlikliğine geçiş sürecini ve bu süreçte yoksulluk, iktidar gibi kavramlar ile manevi değerler sistemi, cemaat ve nostalji anlayışlarında gerçekleşen dönüşümleri tartışıyor. "Bedenin Varoluş Halleri" (67-111) başlıklı ikinci altbölüm ise beden imgesiyle daha doğrudan ilişki kuran yazılardan oluşmuş. Çabuklu bu bölümde modernizmden postmodernizme geçişin izini yaşlılık, acı, hastalık gibi kavramlar aracılığı ile ve bedenduygu ikilemi bağlamında sürüyor. "Bedeni Kuşatan Mitler" (115-161) başlıklı son bölümde ise moda, fetişizm, spor ve yemek kültüründeki değişim çerçevesinde gelinen postmodern noktayı anlamlandırmaya çalışan yazılar bir araya getirilmiş.

Çabuklu, modernizmin ortaya çıkışını ve dönüşümünü tartışırken kronolojik bir bakış açısı sunmayı tercih etmiş. Denemelerin bazen ilksel topluluklardan, bazen de Ortaçağ veya Aydınlanma döneminden başlayan ve tarihsel süreçler boyunca ilerleyerek günümüze dek ulaşan oldukça geniş zaman dilimlerine odaklanan bir tarzı ve Descartes'tan Malthus'a, Marx'dan Foucault, Baudrillard ve Benjamin'e pek çok farklı düşünsel durağı var. Bu yönüyle *Toplumsalın Sınırında Beden* Avrupa'nın modernlik projesini ve bu projenin geçirdiği dönüşümü, birbirlerinden oldukça farklı şekillerde de olsa Avrupa (post)modernleşmesine katkıda bulunan isimlere göndermelerle ortaya koyan bir kitap niteliği de taşıyor.

Çabuklu'nun denemeleri modernliğin kapitalist iş ahlakı ve cinselliğin disiplin altına alınması üzerine temellendirilen kamu ahlakı ile iç içe geçmişliğini ustaca ortaya koyuyor ve bireyleri, ruhları ve bedenleri ile disiplin altına almak için gösterilen çabanın yansımalarını, yurttaşlık kavramının temeline yerleştirilmeye çalışılan manevi değerler sisteminden moda ve sağlıklı yaşam sloganlarıyla pazarlanan diyetlere kadar pek çok farklı yerden yakalayabileceğimizi çarpıcı bir şekilde gösteriyor. Aydınlanma ahlakı tarafından rasyonellikle donatılan (32), 18. yüzyıldan itibaren kapitalist iş

ahlakı tarafından "inzibat" altına alınan (18) ve bu tarihsel süreçlerin sonucunda bugün artık tahammülsüz bir tüketim toplumunun (83) çok çeşitli şekillerde hırpalanan bir parçası konumuna gelen bireyin ve bedeninin tarihsel serüvenini izleme imkanı sunan bu denemeler, günümüzün politik söylemlerine de ışık tutuyor.

Toplumsalın Sınırında Beden'in postmodernizm üzerine yazılan azımsanamayacak kadar çok kitaptan ayrıldığı nokta, bireyi ve bedenini kuşatan baskı mekanizmalarının deşifre edilmesini modernizmin sorgulanmasına borçlu olduğumuzu ifade etmesine karşın bir postmodernizm güzelleşmesine dönüşmemesi. Her ne kadar iktidarın tek merkez olmaktan çıkartılıp ağsal bir kimliğe büründüğü bir düzende farklılıkların tanındığı bir sistem görüntüsü sunsa da, postmodernizmin iktidarı sermaye siyasetine teslim etmekten kurtulamadığını vurgulayan Çabuklu'nun bu konudaki tavrı net. Üniter bir değerler sistemi ve ahlak anlayışından parçalı ve esnek bir kolektiviteye geçişin, kendiliğinden eşitlikçi bir düzen ortaya çıkartmadığını ifade eden Çabuklu, aydınlanmadan modernizme ve postmodernizme uzanan çizgide işçi sınıfının sisteme sadakatini sağlamak için oluşturulan bir yurttaşlık kimliğine (4), eşitsizliğe meşruiyet sağlayan bireysel başarı öykülerine (22) ve tüketimin yoksul öznelerinin parıltılı vitrinler önündeki çaresizliğine (134) değinerek bu süreçte sınıf ekseninde gerçekleşen kırılmaları görünür kılıyor.

Toplumsalın Sınırında Beden'i okurken iki şeyin eksikliğini hissettim; bunlardan birincisi okurun işini kolaylaştıracak bir postmodernizm tanımlaması diğeri de Avrupalı olmayan bir modernleşme ile benzer bir hesaplaşma. Birinci eksiklik hissinin ortaya çıkış nedeni, kitaptaki denemeleri kuşatan tarihsel çerçeve içerisinde, postmodernizmin bir yandan bu kronolojik diziliş nedeniyle "modern dışı"ndan çok "modern sonrası"na ait gibi görünürken diğeri yandan modernizmi değilleyen, en başta çizgisel tarihsellik olmak üzere onun öngördüğü kavramları yıkıma uğratan bir söylem olarak belirginleşmesi ve en çok da bu yüzden "modern sonrası" bir tarihsel süreçte konumlandırılmaya direnmesi. Diğeri için nedeni ise merak. Avrupa örneği etrafında toplanan denemelerin yanı sıra, Avrupa dışı modernleşme veya modernleşmemelerin öykülerine yer verilmemiş olmasının kitabın bütünlüğünü gözetmek adına bilinçli bir seçim olduğunu düşünsem de, Türkiye gibi bu anlamda hatırı sayılır zenginlikte malzeme sunan bir ülkede yaşayanlar için en azından bir iki denemede de Avrupa modernleşmesine paralel olarak bizim (post)modernleşme öykümüzün izini sürmek keyifli olabilirdi demekten kendimi alamadım. Türkiye'nin de, bunca şiddetin ortasında, beden halleri üzerine söyleyecek—belki de şimdiye dek pek söylenmemiş—çok sözü var.